

TRYGGE SAMFUNN

Egenberedskap – hva når?

NORSK TOTALFORSVARSFORUM (NTF)

Egenberedskap:

Grunnlaget for trygge og robuste samfunn!

Det siste året har to store kommisjonsrapporter fremhevet betydningen av en revitalisering av totalforsvaret, som den samlede ressurs av både militær og sivil styrke og beredskap.

Av: Styreleder i Norsk TotalforsvarsForum Kåre-Ludwig Jørgensen

Den sivile styrken omfatter hele samfunnet. Og den omfatter enkeltpersonen, altså deg og meg. Fundamentet i totalforsvaret blir da det du og jeg kan bidra med; altså egenberedskapen.

Uten en egenberedskap som sørger for robusthet, vil det være vanskelig å bygge opp et troverdig totalforsvar. Dette har også NATO som ett av sine syv grunnleggende prinsipper – det å ha en motstandsdyktig befolkning.

Disse prinsippene er vanskelig å kunne oppfylle, dersom ikke vi alle bidrar og at også egenberedskapen er på plass.

Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB) har gitt ut en ny brosjyre med råd for hva vi bør ha i huset for å kunne klare oss selv i inntil syv dager. Dette er gode og viktige råd og er med på å legge grunnlaget for en robust egenberedskap. Men egenberedskap er så mye mer enn det vi har i skapet. Det gjelder i vel så stor grad om å være mentalt forberedt til at det uventede kan skje. Dersom vi har tenkt gjen-

nom muligheten for at forskjellige hendelser kan inntreffe, så er vi bedre rustet. Da er ikke lenger en hendelse uventet eller ukjent.

Å være mentalt forberedt og ha en robusthet ikke bare mot krevede situasjoner, men også mot desinformasjon, er en del av prosessen med å skape en motstandsdyktig og utholdende befolkning.

NTF har tatt dette på alvor. En av våre sårbarhetskonferanser har helt og fullt vært viet kunnskap om påvirkningsoperasjoner og desinformasjon. Nyhetsbildet og internett gir oss en mengde informasjon og er en kilde til påvirkning. Hvordan kan vi vite hva som er sant og hva som er desinformasjon? Kunnskap om dette er med på å skape en mental robusthet.

Så er det viktig med en korrekt situasjonsforståelse. Hva skjer rundt oss? Hva er trusselbildet? Tiden for å sitte stille og tenke at «dette skjer ikke hos oss» er forbi. Hendelser

skjer hos oss. Det har vært nok av tilfeller som viser at hendelser kan skape kriser. Ekstremvær, bortfall av strøm og vann er ikke lenger uvanlig. Vi må forstå at verden er kompleks og at kriser kan være både små og store. En krise trenger altså nødvendigvis ikke å være krig eller krigshandlinger, selv om det pågår en større krig ikke langt fra oss.

Norsk TotalforsvarsForum tar alle aspekter innen egenberedskap på alvor: kunnskapsformidling, opplysning og bidrag i samfunnsdebatten er på vår agenda, og vi mener selv denne forebyggende delen av totalberedskapen er viktig.

Egenberedskapen er kommet høyt opp på samfunnsagendaen og er satt inn i en større sammenheng. Både den fysiske delen – det å ha ressurser – og den psykiske/mentale delen gis større oppmerksomhet. Det er dessverre fortsatt et stykke vei å gå, så arbeidet vil fortsette.

NTF arbeider for trygge og robuste samfunn. Det vil vi fortsette med. Vi gir oss aldri på beredskap!

Fakta

NATOs SYV FORPLIKTENDE KRAV

1. Sikre kontinuitet for styresmaktene og kritiske offentlige tjenester
2. Sikre en robust kraftforsyning
3. Sikre evnen til å håndtere ukontrollert forflytning av mennesker
4. Sikre robust mat- og vannforsyning
5. Sikre evnen til å håndtere masseskadesituasjoner
6. Sikre robuste sivile kommunikasjonssystemer
7. Sikre robuste transportsystemer

Oppdrag
Vi skal styrke demokratiet og ytringsfriheten
journalistikk du kan stole på.

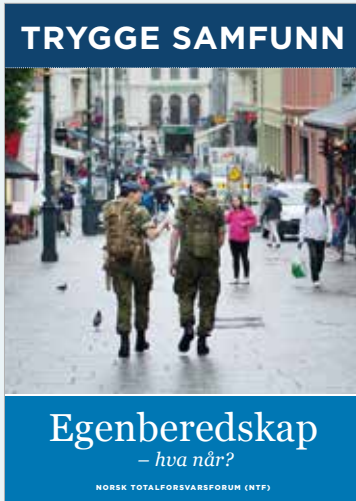
GAMLE LOGEN

I samarbeid med Norges Forsvarsforening arrangerte Norsk TotalforsvarsForum årets sårbarhetskonferanse i Oslo 24. september 2024 med tittelen «Sammensatte trusler – hvordan påvirkes befolkningen?». En av foredragsholderne var Jostein Ihlebæk, som er utviklingssjef i Aftenposten.

FOTO: Ola K. Christensen

Leder

- hva når?

Temamagasin nr. 2/2024
Redaksjonen avsluttet 18/10

Utgiver

Norsk TotalforsvarsForum
Styreleder: Kåre-Ludwig Jørgensen
Daglig leder: Hanne G. Garder
www.totalforsvar.no
Epost: post@totalforsvar.no
Telefon: 404 08 168

NTF

er et forsvarsrelatert samarbeids- og interesseforum for organisasjoner og enkeltpersoner som er opptatt av samfunnssikkerhet og beredskap. Forumet er landsdekkende og partipolitisk uavhengig.

Redaktør

Ola K. Christensen
E-post: olachristensen@yahoo.com
Telefon: 474 83 703

Grafisk produksjon

Design/layout: Magnolia design as
Trykk: Fladby as

Forsidefoto

Torgeir Haugaard/Forsvaret

I denne utgaven av Norsk TotalforsvarsForums temamagasin ser vi nærmere på når vi som samfunn rammes av trusler. Da blir jo spørsmålet like enkelt som det er vanskelig: hvordan kan vi selv bidra aktivt til vår egenberedskap for å stå best mulig rustet fysisk som mentalt?

Under tittelen «- Påvirke for å destabilisere» tar professor Tormod Heier ved Forsvarets høyskole for seg temaet påvirkningsoperasjoner og politiske beslutningsprosesser. Han er opptatt av hvordan særlig lokale og regionale myndigheter - i rollen som Norges førstelinjeforsvar - må være proaktive. Slik som blant andre statsforvalter Else-May Botten i Møre og Romsdal, som har satt i gang totalberedskapskurset «**Forstå di tid**» for toppledere i fylket. I **Finmark** skal ungdommen få økt kompetanse om beredskap gjennom et pilotprosjekt i regi av statsforvalter, politi og forsvar; det vil si de aktørene som har ansvaret for å koordinere regional beredskap i vårt nordligste fylke.

Hva så med innbyggerne oppi alt dette? Stikkordet er **egenberedskap**, der Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap har revidert sine beredskapsråd og anbefaler at husstanden må klare seg selv i minst én uke. Og når det «drar seg til» i samfunnet og sosiale møteplasser stenges og

enkeltmennesker isoleres er særlig **sosiale nettverk** viktig i egenberedskapen, fremhever Oslo Met-forskeren Nina Heidenstrøm.

For hvordan har vi som samfunn og som innbyggere tenkt gjennom hva som kan ramme oss, på hvilken måte og hvordan vi forbereder oss, spør sivilforsvars sjefen i Rogaland, som peker på **psykologisk forsvarsberedskap**. Seniorforsker Bjørn P. Kaltenborn ved Norsk institutt for naturforskning mener at mer av oppmerksomheten rundt beredskap og totalforsvar må rettes mot den mest grunnleggende utfordringen - **den menneskelige faktor**.

Denne faktoren utfordres også når det kommer til IT og hva slags sikkerhetskultur vi har for å beskytte våre **digitale verdier**.

Hvordan står det til med en annen type verdi, nemlig vår egen **matproduksjon**? Heller dårlig, ifølge siviløkonom og samfunnsdebattant Anders Nordstad.

Avslutningsvis noen linjer om **Faktisk.no AS**; en ideell organisasjon og uavhengig redaksjon som blant annet skal avdekke og forhindre spredningen av oppdiktede meldinger som utgir seg for å være ekte. Det handler om kildebevissthet og kritisk mediebruk; vår mentale egenberedskap!

Ola K. Christensen

Innhold

6

– Norge må utdanne en ny generasjon med innbyggere som verken har opplevd kald krig eller totalforsvarsberedskap, mener Tormod Heier ved Forsvarets høyskole.

12

Statsforvalteren, politiet og Forsvaret i Finnmark går sammen om å øke motstandskraften og styrke samfunnsberedskapen.

20

– Hvordan har vi tenkt gjennom hva som kan ramme oss og hva med forberedelsene, spør sjefen for Sivilforsvaret i Rogaland Mariann Svanes.

14

DSB har revidert brosjyren om egenberedskap, ettersom anbefalt varighet er økt fra minst tre dager til én uke.

For 14. gang markerer Norsk senter for informasjonssikring (NorSIS) på Gjøvik den årlige sikkerhetsmåneden i Norge.

26

24

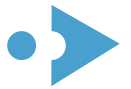
Samfunnet må rette mer oppmerksomhet mot den menneskelige faktor i totalforsvaret, skriver seniorforsker Bjørn P. Kaltenborn.

– Påvirke for

« For å skape mistenksomhet, mistillit og manglende samhold i et samfunn, vil en motstander bidra til å forsterke konfliktlinjene gjennom påvirkningsoperasjoner og annen destabilisering. Derfor er kildekritikk alfa og omega for å stå sterkere i møte med denne type trusler.»

å destabilisere

– Det er sivilsamfunnet lokalt som på mange måter er Norges førstelinjeforsvar og som skal utføre krisehåndteringen, mener Tormod Heier. Bildet er fra et møte i beredskapsrådet i Eigersund kommune med blant andre ordfører, beredskapsleder, kommunedirektør, sivilforsvar, forsvar, næringsliv og frivillige organisasjoner.

FOTO: Tore Ellingsen/Forsvaret

– Sammensatte trusler har som formål å påvirke politiske beslutningsprosesser hos en motpart, og det er vel bare fantasien som setter grenser for hvordan dette kan gjøres, mener Tormod Heier ved Forsvarets høgskole i Oslo.

– En påvirkningsoperasjon skal prøve å gjøre noe med befolkningens oppfatninger og særlig følelser – og kanskje de følelsene som skaper engstelse, bekymring, uro, frykt, frustrasjon og sinne, som igjen rettes mot politikere både på lokalt og nasjonalt nivå.

– Sammensatte trusler kan bestå av forskjellig typer virkemidler i en kombinasjon av eksempelvis litt sabelrasling med militære styrker ved landegrensen, uidentifiserte droner som flyr over samfunnskritisk infrastruktur som befolkningen helst skal se slik at de blir engstelige samt bruk av sosiale medier som prøver å påvirke mottakerens holdninger i en bestemt retning. Målet er å presse politikerne og dermed politikutformingen og ikke minst nøre opp under fløypartier på ytre høyre eller ytre venstre. Ikke nødvendigvis i et kort-siktig perspektiv, men over tid.

Samhold

Professor Heier peker på Tyskland og Alternativ for Tyskland, Storbri-

– Sammensatte trusler har som formål å påvirke politiske beslutningsprosesser hos en motpart, og det er vel bare fantasien som setter grenser for hvordan dette kan gjøres. FOTO: Ola K. Christensen

tannia med United Kingdom Independence Party, Lega Nord i Italia, Front National i Frankrike og i våre to naboland med henholdsvis Sannfinnene og Sverigedemokratene.

– Fløypartier bidrar til å fragmentere og polarisere det politiske landskapet, og da blir det relativt sett færre innbyggere som støtter opp under de mer moderate sentrumsorienterte partiene som tradisjonelt har ført en ganske forutsigbar og stabil moderat politikk preget av en grunnleggende liberal holdning knyttet til internt samhold, poengterer han og viser til viktigheten av internt samhold og internasjonal solidaritet i Ukrainakrigen.

– Dersom den moderate konsensusen i sentrum av vårt politiske landskap begynner å forvitte, vil det selvsagt bli vanskeligere å få til en politisk langsiktig og forutsigbar styringsevne. Styringsproblemene i USA er et eksempel på dette.

– Republikanerne og demokratene brukte mange måneder i vinter og i fjor høst på å bli enige om hvor mye penger og våpen som skulle sendes, samtidig som ukrainske soldater ble drept og såret i utmattende nærkamper med russiske infanterister i Donbas. Dette kunne til en viss grad vært unngått, hvis det politiske beslutningssystemet i Washington fungerte raskere og mindre knirkefritt.

– Sett med russiske øyne er det

TORMOD HEIER

Tormod Heier er professor i militær strategi og operasjoner, professor-II ved Høgskolen i Innlandet og dosent ved Försvarshögskolan i Stockholm. Heier har bak seg 32 år som offiser i Forsvaret, herunder 15 år som oberstløytnant i Hæren.

Som offiser jobbet han blant annet i Hærens Brigade Nord i Troms, i Etterretningstjenesten, i Forsvars-

departementet og i Mazar-e-Sharif i Nord-Afghanistan.

Heier har én doktorgrad og to mastergrader i henholdsvis statsvitenskap og War Studies fra Universitetet i Oslo og King's College i London.

Han har utgitt en rekke bøker blant annet om norske, allierte eller russiske militæroperasjoner i nord-

områdene, Afghanistan, Libya og Ukraina. Heier har i tillegg skrevet og redigert bøker innen samfunnsvitenskapelig metode og strategisk kompetanseledelse. Han holder jevnlig forelesninger og foredrag for universiteter og organisasjoner rundt om i landet, herunder sjefskurset ved Forsvarets høyskole.

Heier brukes jevnlig som ekspert-

« Den beste måten å utvikle en bevisst, årvåken og robust befolkning må basere seg på langsiktig utdanning. Den kommende generasjonen av totalforsvarsaktører befinner seg i skolesystemet. »

å påvirke politiske beslutningssystemer en mye bedre måte å angripe Vesten på enn å rulle inn med stridsvogner over grensene våre. Å utfordre verdens mektigste allianse NATO er i så fall en krig som Russland vil tape, fordi landet er politisk, diplomatisk, militært og økonomisk underlegne Vesten. Det er derfor mye mer sannsynlig at Kreml vil føre en politikk som unngår Vestens sterke sider; altså vår militære overlegenhet. I stedet er det smartere å bruke hybride virkemidler både i form av fysisk ødeleggelse som eksempelvis sabotasje eller digitale angrep; alene og i kombinasjon.

«Kommune-Norge»

Hva så med Norge; hvordan skal vi stå imot? Ett stikkord er «kommune-Norge».

– Det er sivilsamfunnet lokalt med ordførere og politimestere i spissen som på mange måter er Norges førstelinjeforsvar og som skal utføre krisehåndteringen sammen med beredskapskoordinatorer, næringslivsaktører, frivillige organisasjoner og lokale HV-sjefer. Derfor er

det viktig å få nettopp disse aktørene til å spille sammen – de må få «ressursene til å møtes». For hver og én er de isolert sett utilstrekkelig for å løse krisen. Særlig fordi hybride trusler ofte rammer på tvers av den sektororganiserte måten staten inndeler roller, ansvar og myndighet på. Effektive og robuste lokalsamfunn, som er egnet til å stå imot sammensatte trusler, trives best når krisen løses i fellesskap.

– Det er bare å se for seg et strømbrudd, som vil være kritisk og skape masse bekymring og engstelse, hvis dette vedvarer over tid. Dersom myndighetene ikke er i stand til å gi befolkningen trygghet i hverdagen, kan dette resultere i et «brudd» i den tillitsbaserte «samfunnskontrakten» mellom de styrende og de styrte. Å svekke den tillitsbaserte styringsmodellen mellom borger og stat er antakelig høyest oppe på den russiske målskiva.

Utdanne

Hvordan forbereder og utøver lokalsamfunnene og de nevnte aktørene sin rolle i dette førstelinjeforsvaret;

hvordan er bevisstgjøringen og de konkrete håndgrepene?

– Mitt inntrykk er at bevisstgjøringen absolutt har begynt å ta form. Over det ganske land ser jeg konturene av flere og flere initiativ på regionalt og lokalt nivå, der de aktørene som besitter ressursene samles – gjerne i regi av statsforvaltere, ordførere og politimestere. Planverk utarbeides og det øves mer sammen. Tilbake under den kalde krigen satt denne totalforsvarskunnskapen som et slags «DNA» i ryggmargen på den generasjonen som vokste opp etter Andre verdenskrig. I dag er Norge nødt til å utdanne en ny generasjon med innbyggere som verken har opplevd kald krig eller totalforsvarsberedskap.

Pådrivere

– Med andre ord et langt lerret å bleke. Og dette lerretet blekes best der folk bor, fordi det er der krisene som regel utspilles. De som sitter med beredskapsansvar må derfor se på seg selv som sosiale entreprenører og skape arenaer der folk oppholder seg. Som for eksempel på innbyggertorg, skoler og kjøpesentra. Og så må de informere og forankre politikken blant dem som skal oppfordres til å følge påleggene når krisen inntreffer. Det vil si at statsforvaltere, ordførere, politimestere og HV-sjefer må ses på som rollemodeller og kulturbyggere. Sammen må de gjennomføre samlinger og bygge nettverk med de statlige, kommunale, private og frivillige aktørene som samfunnet trenger hvis krisen treffer. Her tror jeg sivilsamfunnet kan lære mye av Forsvaret hva gjelder intensjonsbasert lederskap, der man «slipper til» gode initiativ nedenfra. Kort og godt en ledelsesfilosofi som fungerer i fred, krise og krig!

medlem for NOKUTs søsterorganisasjoner i Sverige og i Danmark i forbindelse med kvalitetssikring av militær utdanning ved nordiske forsvarshøgskoler.

Han er medlem av Nei til atomvåpens faglige rådsutvalg og var gjesteforsker ved Universitetet i Oxford i 2017. Heier ble tildelt Ossietzkyprisen av Norsk PEN for

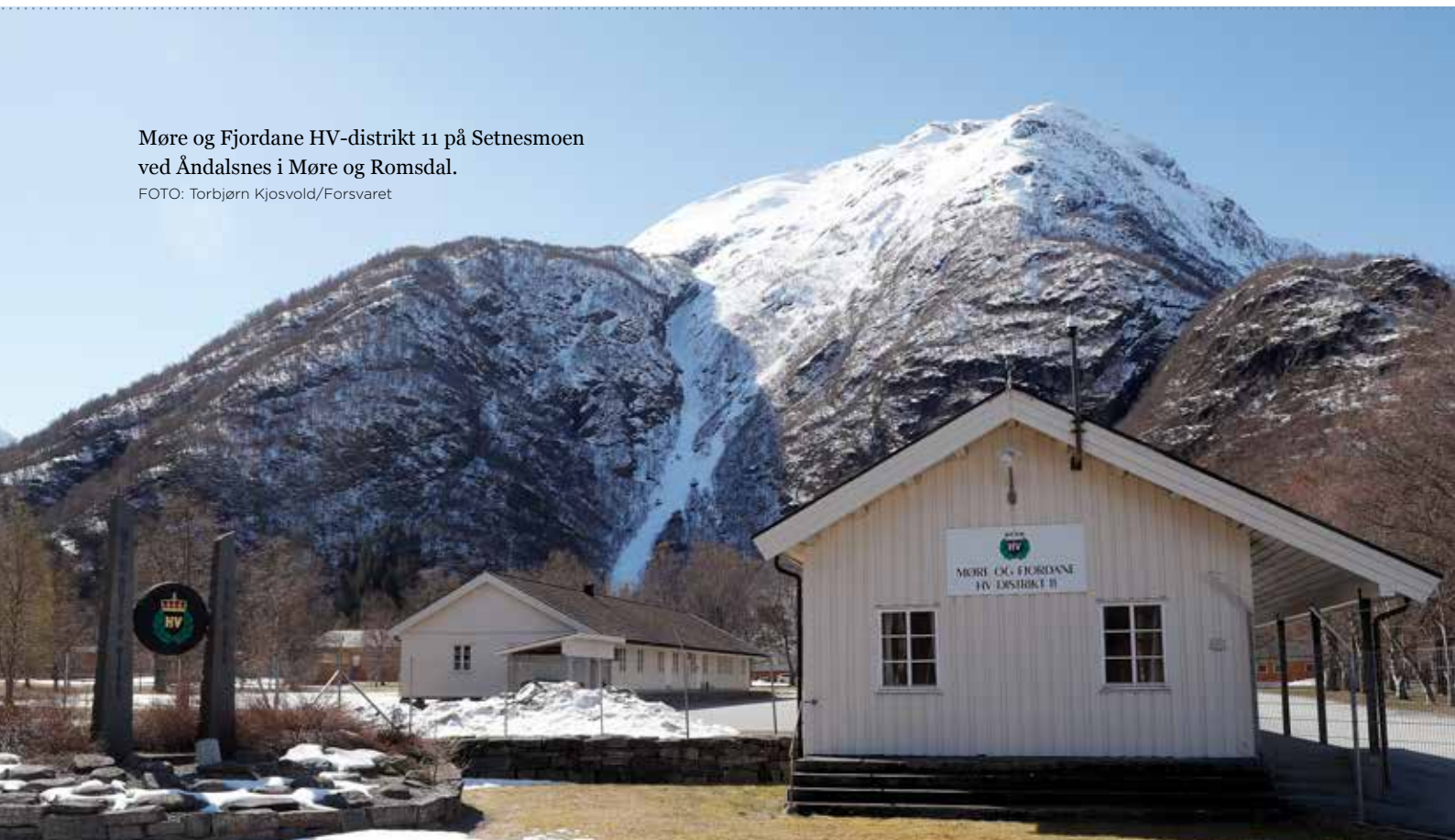
fremragende innsats for ytringsfriheten samme år. I 2023 mottok han Hærens fortjenestemedalje for kunnskapsformidling rundt Ukrainakrigen.

Hans siste bok er Tormod Heier (red.) «Krigen i Ukraina» (Fagbokforlaget; 2023).

KILDE: Forsvaret

Møre og Fjordane HV-distrikt 11 på Setnesmoen ved Åndalsnes i Møre og Romsdal.

FOTO: Torbjørn Kjosvold/Forsvaret

Nytt toppleiarkurs i totalberedskap: «Forstå di tid!»

Statsforvaltaren i Møre og Romsdal tar, i samarbeid med HV-11 og Møre og Romsdal politidistrikt, dagens situasjon på alvor. Dei har laga eit nytt totalberedskapskurs for toppleiarar. Møre og Romsdal går i front!

Av: Statsforvaltaren i Møre og Romsdal (09.02.2024)

– Vi lever i ei uroleig verd. Truslane er mange og komplekse. Endringane skjer raskare enn nokon gong. Det er utfordrande å vere leiar, sjå det store samfunnsbildet og korleis det påverkar din bedrift, din statsstat eller din kommune. Gårdagens løysingar kan gå fort ut på dato. Nå må vi lære av fortida, forstå nåtida og rigge oss for framtida, seier statsforvaltar Else-May Botten.

Kompetanse til å sjå vår situasjon

Totalberedskapskurset skal gi kunnskap om nettopp dette. Dagens situasjonsbilde blir sett opp mot kvar enkel leiar si utfordring.

– Vi må vere frampå og bidra til at leiarar har dei rette planane, øver på det som er relevant og har dei rette verktøya. Då står vi rusta for den tida vi lever i, og er klare for det

som måtte kome.

Statsforvaltar Else-May Botten tok i haust Sjefskurset på Forsvarets høgskole. Der fekk ho ideen om å lage eit tilpassa kurs regionalt. 6. februar vart invitasjonane til kurset sendt ut til toppleiarar i heile fylket. Leiarar frå både offentleg og privat sektor er invitert inn.

– Det er viktig at vi lærer av kvarandre og kan samarbeide med kvarandre. Vi har sett av 30 kursplassar på Setnesmoen i Åndalsnes. Vi håper å få ein god miks av kompetente toppleiarar, seier Else-May Botten entusiastisk.

Politiet er med Politimeister i Møre og Romsdal, Ingar Bøen, synest at ideen er god. Han ga tommel opp for å vere med på kurset.

– Vi ser eit klart behov for auka kompetanse om beredskap hos toppleiarar. Dei har alle eit stort ansvar, og tida er inne for å oppdatere og byggje kunnskap om nåtidas utfordringar og om forventna leiarskap som kan leie trygt i urolege tider.

Han meiner at beredskapssituasjonen i dag er klart meir krevjande enn på lang tid.

– Kvar bedrift må sette seg inn i den store samanhengen, og vere vakne. Dei må stille seg sjølv spørsmål om vala dei tek, og ha forståing for konsekvensane på tryggleik og beredskap.

Mange ulike trugslar

Statsforvaltar Else-May Botten seier at bedrifter og deira tilsette kvar dag er utsett for ulike trugslar, små som store.

– Teknologien bedriftene bruker kjem gjerne frå andre land og aller helst frå austlege land. Kva for konsekvensar kan det ha for framtida, spør ho.

Kunstig intelligens

Bøen og Botten nemner kunstig intelligens, KI, som kan gjere ei bedrift meir effektiv. Dei spør også kva som er utfordringane med å ta KI i bruk.

– Kan nye produkt bli misbrukt? Korleis skal vi oppdage utfordringane og lage oppdaterte køyrereglar for innkjøp, handelspartnarar og ikkje minst bedriftseigarar?

– Alle leiarar sit med mykje ansvar. Vi ønsker å vere med på å styr-

kje kunnskapen og kriseforståinga deira, ved å støtte opp om dette viktige kurset, seier Ingar Bøen.

I rett tid

– Dette kurset kom som bestilt, meiner Richard Moen. Han er HV-11 sin distriktsjef i Møre og Fjordane.

Han viser til auka forsvarsfokus. Noreg er mottaksland for dei allierte, noko som vert ytterlegare forsterka no som Finland, og snart Sverige, er medlemmar i NATO.

– Forvarskomisjonsrapporten og totalberedskapsrapporten frå i fjor sommar, og det at langtidsplan for forsvaret skal bli vedtatt på Stortinget til sommaren, er andre gode grunner til at kurset er aktuelt, meiner han. Moen seier det er viktig at aukande trugslar blir møtt med auka motstandsdyktigheit.

– Vi som samfunn må betre forstå at morgondagen ikkje blir som gårdagen. Vi må lære av gårdagen, og samstundes ha kunnskap som gjer oss toppleiarar i stand til å leie i morgon.

Setnesmoen blir kursstad

– Vi vil vere vertskap for toppleiar kurset og ser fram til å ønske kursdeltakarane velkommen til Setnesmoen! Kurset vil bygge opp om deltakaranes eigen utvikling, men også bygge samarbeid på tvers. Ei relevant øving blir avslutning på det heile. For det er ikkje nok med gode planar, vi må lære oss å ta dei i bruk, avsluttar Richard Moen.

« I vår tid skjer endringane raskt. Det er vanskeleg å sjå kva som kjem som utfordring i morgon. Derfor må vi byggje totalberedskapen vår. Då vil vi som samfunn, beredskapsaktørar, toppleiarar og den enkelte stå mykje sterkare om krisa eller krigen treff. »

Statsforvaltar Else-May Botten

FAKSIMILE: NRK 02.06. 2024

Aktørar med stort ansvar

Statsforvaltar Else-May Botten meiner at vi treng gode rammer og planverk, som står seg i fredstid, i krisetid og i krig, for å bygge eit motstandsdyktig samfunn.

– I vår tid skjer endringane raskt. Det er vanskeleg å sjå kva som kjem som utfordring i morgon. Derfor må vi byggje totalberedskapen vår. Då vil vi som samfunn, beredskapsaktørar, toppleiarar og den enkelte stå mykje sterkare om krisa eller krigen treff, meiner ho.

Ho viser til at også kvar enkelt innbyggjar må sørge for eigenberedskap, og kunne klare seg i tre dagar utan straum og vatn.

Nå er det alvor!

Totalberedskapskomisjonens rapport, som blei lagt fram sommaren 2023 hadde tittelen «Nå er det alvor!».

– Det gir oss klare signal om at vi må ta grep som styrker beredskapen til den enkelte og til fellesskapet. Og at auka kriseforståing er svært viktig. Då er vi i stand til å møte ei meir krevjande tid på tryggast mogleg måte, avsluttar statsforvaltar Else-May Botten.

Styrker samfunnsberedskapen i Finnmark

– et pilotprosjekt

Statsforvalteren, politiet og Forsvaret i Finnmark vil gå sammen om å øke motstandskraften og styrke samfunnsberedskapen i Finnmark.

Av: Statsforvalteren i Troms og Finnmark (03.06.2024)

Ungdom skal få økt kompetanse om beredskap og de lokale beredskapsrådene skal styrkes.

Det er kjernen i forslaget om et pilotprosjekt for å øke bevisstheten om totalforsvaret og beredskap som nå sendes regjeringen som et innspill til stortingsmeldingen om totalberedskap.

De tre sentrale samfunnsaktørene viser til NATOs artikkel tre, som sier at medlemslandene må ha en sivilbefolkning med motstandsdyktighet og beredskap slik at viktige samfunnsfunksjoner opprettholdes også i krise og krig. Dette og støtten

til militærmakten i væpnet konflikt, er kjernen i det som i Norge omtales som totalforsvaret.

I forslaget skisseres en rekke tiltak både inneværende og de neste årene.

- Sikkerhetsklarere nøkkelpersonell i kommunene
- Ungdom i Finnmark skal gis basisopplæring i samfunnsikkerhet og beredskap som en del av videregående opplæring
- Styrke kommunene med personell og ressurser for å oppdatere risiko- og sårbarhetsanalyser

- Etablere og styrke opplæring av kommunale beredskapsråd og inkludere frivillige aktører
- Statlig finansiere de samlokaliserte nød- og beredskapsaktører i Kirkenes
- Kartøvelser og en større øvelse kalt «øvelse økt motstandsdyktighet i 2026»

- Utfordrende tid
- Vi lever i stadig mer utfordrende tider. Nærheten til Russland, klimaendringer og stormaktsrivalisering

« Regjeringen foreslår å bevilge to millioner kroner på neste års statsbudsjett til pilotprosjektet. – Svært gladelig at dette viktige pilotprosjektet får denne starthjelpen, sier statsforvalter Elisabeth Vik Aspaker. »

08.10.2024 (Statsforvalteren i Troms og Finnmark)

gjør at vi i større grad har behov for å utnytte ressursene på tvers. Og da må alle aktører kartlegge hvilke ressurser som vil være tilgjengelige i tilfelle en krise eller krig. Det handler om hvor robust og forberedt hele vårt samfunn er for å håndtere framtidige utfordringer, og her har vi et felles ansvar, sier statsforvalter Elisabeth Vik Aspa-ker.

Sjef for HV-17 oberstløytnant Tomas Bakke understreker betydningen det sivile samfunnet har også for militære operasjoner.

-Skal Forsvaret løse sitt oppdrag best mulig så er det avgjørende at sivile samfunnsfunksjoner fungerer best mulig. Krise og krig vil sann-

synligvis foregå samtidig med at samfunnet vårt må fungere best mulig på individ, lokalt og regionalt nivå. Da er det viktig at man er så godt forberedt som mulig på alle plan, sier han.

Politimester Ellen Katrine Hætta sier på sin side at det sivile nærværet i Nord-Norge er grunnfjellet i både totalforsvaret og beredskapen.

- Vi må være sikre på at beredskapen fungerer når hendelser og kriser oppstår. Det betyr at vi alle må ha en god situasjonsforståelse. Derfor er det viktig at vi nå øker oppmerksomheten i samfunnet på dette området. En totalberedskapspilot i Finnmark vil gi nasjonen viktige læringspunkter og kan danne et mønster for

resten av landet, sier politimester Ellen Katrine Hætta.

Innspillet om et pilotprosjekt i Finnmark ledet av Statsforvalteren, Forsvaret og politiet er sendt til Justisdepartementet, Forsvarsdepartementet og Digitaliserings- og forvaltningsdepartementet.

Samfunnet må sikre at viktige funksjoner opprettholdes også i tilfelle krise og krig. Det innebærer og støtte til militærmakten.

FOTO: Sigrid Vormeland/Forsvaret

nrk Logg på

Troms og Finnmark Tips oss! Nyhetssenter Våre sendinger Podkaster

Hvis Russland angriper Norge, må Elada (16) ha lært hva hun skal gjøre

Ungdommer i Finnmark skal få opplæring i sikkerhet og beredskap for å være forberedt om Russland går til krig mot Norge.

 Kristina Brekke
Journalist

 Johan Isak Niska
Journalist

Vi rapporterer fra Alta, Finnmark

Publisert 10. juni kl. 19:59

Elada Mickvickute (16) er borteboende elev ved Alta Videregående skole, og er fra Mehamn øst i Finnmark.
FOTO: JOHAN ISAK NISKA / NRK

FAKSIMILE: NRK 10.06. 2024

Informasjon

Bokmål

Slik bidrar du til Norges beredskap

Råd om egenberedskap

Viktig informasjon fra Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB)

DSB har revidert brosjyren om egenberedskap, ettersom anbefalt varighet er økt fra minst tre dager til én uke. Under årets kampanje sendes den reviderte brosjyren på en rekke språk til alle landets husstander, som ved tidligere år.

«Hvordan vil du og dine nærmeste klare dere hvis strømmen blir borte en lengre periode? Hva gjør du hvis vannet forsvinner? Hva hvis du ikke får handlet på en uke? Egenberedskap innebærer å være forberedt på slike situasjoner.»

Slik innleder Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB) årets utgave av den reviderte husstandsbrosjyren med sine råd. I mai i år ble nemlig disse oppdatert, og den største endringen er at anbefalt varighet på egenberedskapen øker fra minst tre dager til én uke. Dermed er ett av målene for årets kampanje å gjøre de nye rådene kjent, som alle er publisert på *sikkerhverdag.no*.

Åtte av ti kommuner

Høsten 2018 ble kampanjen «Du er en del av Norges beredskap» lansert. Egenberedskapsuka ble gjennomført for første gang i 2019 og der over halvparten av norske kommuner deltok.

Ifølge DSB gjennomførte over 70 prosent av kommunene aktiviteter

lokalt under fjorårets uke. Direktoratet sentralt produserer digitalt kampanjemateriell til fri bruk for nær sagt «alle» som ønsker å spre budskapet for å sette oss som innbyggere i stand til å «håndtere alt fra små forstyrrelser i hverdagen til større kriser».

Tore Kamfjord er sentral i kampanjen og opptatt av en så bred mobilisering som mulig blant landets kommuner i særdeleshet. – For innbyggerne er det viktig å få informasjon fra en kilde som er nær deg og som du kjenner og har tillit til, og derfor er det nødvendig å få kommunene med på laget – også med hensyn til rollen deres i beredskapen. Dette er på sett og vis «hjelp til selvhjelp» for kommunene, fordi det er viktig at befolkningen er mest mulig forberedt på å kunne ta vare

på seg og sine. Dermed blir det lettere for de lokale myndighetene å prioritere de som faktisk trenger hjelp ved en akutt hendelse.

Beredskapsvenn

Nytt av året er begrepet beredskapsvenn. Som det heter i brosjyren: «Finn ut hvem som kan trenge din hjelp, og hvem du kan få hjelp av. Med ulike egenskaper og kunnskaper kan familiemedlemmer, venner og naboer utfylle hverandre».

Et bevisst nyord, understreker Tore Kamfjord. – Kort og godt for å synliggjøre at man står sterkere sammen både i forberedelser til en krise og i selve håndteringen. Ved å samarbeide med dem rundt seg er det enklere å etablere en god grunnberedskap. Dessuten er det av ulike årsaker lettere for noen enn for

« God egenberedskap er en investering i trygghet for deg og dine nærmeste. Hvis du følger rådene i denne brosjyren, blir du bedre i stand til å håndtere alt fra små forstyrrelser i hverdagen til større kriser. I tillegg bidrar du til at myndighetene kan prioritere dem som trenger mest hjelp. »

andre å følge rådene, og derfor er det viktig om vi som medmennesker følger litt med på om det er noen rundt oss som kan trenge støtte eller hvem vi selv kan få hjelp av. Og får en først i gang praten om slike tema, kan det bidra positivt til å skape både økt bevissthet og trygghet.

Førstehjelp og kildekritikk
Legemidler og førstehjelp – les: grunnleggende førstehjelp – er tydeligere anbefalt i den reviderte brosjyren.

Så også temaet informasjon og kommunikasjon – les: kildekritikk – og redaktørstyrte journalistiske mediers betydning som en troverdig kilde, ettersom disse er underlagt både «Vær Varsom-plakaten og «redaktørplakaten».

– Vi er alle en del av Norges samlede beredskap, og derfor har den enkelte innbyggers innsats stor betydning for fellesskapet, poengterer Tore Kamfjord i Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB) i Tønsberg.

FOTO: Ola K. Christensen

« I DSB er vi opptatt av å snakke om løsningene og ikke nødvendigvis årsakene til at eksempelvis strømmen blir borte eller hvorfor elva renner over. Vi ønsker at folk skal finne gode praktiske løsninger og ikke minst snakke om egenberedskap i familien, med venner og naboer, på arbeidsplassen og så videre. »

Egenberedskap i borettslag og sameier

Felles- og naboskapet i et boligselskap gir unike muligheter for samarbeid. En ny veileder gir tips til hvordan styret kan bidra til å styrke egenberedskapen i boligselskapet.

Av: DSB (25.09.2024)

Norske myndigheter anbefaler at flest mulig er forberedt på å klare seg selv i én uke ved kriser. Det er fordi kommuner og nødetater må prioritere dem som ikke klarer seg uten hjelp i en krise.

Selv om styret i et boligselskap ikke har et formelt eller lovpålagt ansvar for beredskap, kan det bidra ved å ta initiativ og sette egenberedskap på dagsordenen. Ved å ta opp temaet på styremøter, årsmøte og generalforsamling, kan beboernes bevissthet om kriser og krisehåndtering styrkes.

Felles egenberedskap

I mindre leiligheter kan det være en utfordring å finne plass til å lagre beredskapsartikler. Spesielt krevende kan det være å finne plass til å lagre vann dersom man har liten plass i leilighet og boder. Anbefalingen er å lagre 20 liter drikkevann per person. En del av løsningen kan være å lagre vannet på mindre beholdere som man plasserer i skuffer, skap eller under senga.

Dersom det finnes egnede fellesarealer, kan styret vurdere muligheten for å etablere noe felles egenberedskap. Styret kan også vurdere om det er mulig å finne gode felles-

skapsløsninger ved strømbrudd og andre hendelser.

Beredskapsvenn

I et boligselskap har man gjerne naboer på alle kanter. Det er et godt utgangspunkt for å gi hjelp til de som trenger det, og til å få hjelp til det du ikke klarer selv. For å senke terskelen for å bry seg, kan styret oppfordre beboerne til å ta kontakt med naboene. Spesielt bør man være oppmerksomme på at enkelte beboere kan ha ekstra behov for

hjelp ved ulike kriser.

Ulike behov og muligheter

Det er store variasjoner mellom boligselskapene, og behovene og mulighetene for fellesskapstiltak varierer. Veilederen er ment å være et utgangspunkt, som styrene kan vurdere og jobbe videre med.

Veilederen er utarbeidet av Direktoratet for samfunnsikkerhet og beredskap (DSB) i samarbeid med OBOS og Norske Boligbyggelags Landsforbund (NBBL).

FAKSIMILE: DSB

Sosiale nettverk

betyr mye i vanskelige tider

Koronakrisen illustrerte godt hvor viktig det er med sosiale nettverk, når det «drar seg til» i samfunnet og sosiale møteplasser stenges og enkeltmennesker isoleres. – Beredskap for å håndtere kriser handler derfor om noe langt mer enn det vi har lagret hjemme, fremhever Nina Heidenstrøm.

– For meg fremstår ordet beredskap noe problematisk på grunn av sitt «militære» språk, og det kan i verste fall skape en form for fremmedgjøring. Jeg er mer tilhenger av å bruke ord som beskyttelse eller ivaretagelse, mener seniorforsker Nina Heidenstrøm ved Forbruksforskningsinstituttet SIFO ved Oslo Met – Storbyuniversitetet.

FOTO: Ola K. Christensen

Hun er seniorforsker ved Forbruksforskningsinstituttet SIFO ved Oslo Met – Storbyuniversitetet. Gjennom SIFO-prosjektet «Homerisk: Risk management strategies when households face collapsing electricity and digital infrastructure» tok Fredrikstad-kvinnen en doktorgrad i sosiologi om beredskap i norske husholdninger.

Husholdning versus enkeltmenneske

Skjønt ordet beredskap er ikke noe sosiologen applauderer, ettersom hun mener det baserer seg vel mye på militær retorikk og dermed kan bidra til å skape en distanse mellom myndigheter og befolkning. Les: fremmedgjøring.

Videre mener hun at det enkelte individs rolle i form av «Du er en del av Norges beredskap», bør erstattes av det mer kollektive «*Din husholdning* er en del av Norges beredskap.»

Fordi? – Mange av de ressursene som er viktige for å være forberedt,

« – Vi skal ikke undervurdere den enkelte innbyggers erfaringsbaserte kompetanse; altså hverdagskunnskapen om eksempelvis vær og vind, rasfare eller flomfare. Denne lokale kunnskapen kan bidra til å finne gode nødløsninger. Beredskap er noe langt mer enn bare en bestemt type kunnskap.»

finnes ikke nødvendigvis hos det enkelte menneske alene, men i de fellesskapene som individet deltar i og som dermed bærer ressursene. Husholdningen er en slik type sosialt fellesskap og en materiell institusjon i form av eksempelvis huset, vedovnen og lageret med mat og andre nødvendigheter.

Lokalsamfunn

Vel så viktig i egen beskyttelse er sosiale relasjoner, mener SIFO-forskeren, som med utgangspunkt i stormen Dagmar i 2011 og Lærdals-brannen i 2014 studerte hvordan de respektive lokalbefolkningene håndterte strøm- og IKT-brudd. Konklusjonen var entydig: stor vilje til å hjelpe hverandre med alt fra

strømaggater til kunnskap om hvor det var mulig å få mobildekning.

Sosiale nettverk

– De innbyggerne som så på seg selv som godt forberedt var også villige til å hjelpe andre, poengterer Heidenstrøm og forteller hvordan sosiale nettverk under kriser fungerer på flere måter: – Derfra kan vi hente kunnskap om hva vi skal gjøre når en krise oppstår, men også materielle ressurser. For eksempel ble strømaggater i Dagmars og Lærdals tilfeller delt mellom menneskene i de sosiale nettverkene. Sist, men ikke minst kan vi jo selv hjelpe personer i våre nettverk.

– Med flere kontaktpunkter har vi altså større sjanse for å skaffe det vi trenger i en krisesituasjon. Gode sosiale nettverk betyr dermed mye for god beredskap, fremhever Heidenstrøm og synes at årets «nyord» *beredskapsvenn* i regi av Direktoratet for samfunnssikkerhet er bra.

– Jeg er en stor tilhenger av styrkede sosiale relasjoner mennesker imellom!

Vi tar beredskapen for gitt

Selv om norske husholdninger har mange beredskapsressurser, viser Heidenstrøms avhandling at beredskap ikke er noe norske husholdninger er særlig opptatt av. Det var ikke et ord i dagligtalen, i alle fall ikke før korona.

KILDE: Forskningsnyheter OsloMet 23.06.2020

– Psykologisk forsvarsberedskap alfa og omega

– Norge er avhengig av at alle deler av totalforsvaret virker i fred og i krig, og sivilbefolkningen har en viktig rolle i dette. Skal vi få innbyggerne til å gjøre de ønskede tiltakene rundt egenberedskap så vel praktisk som mentalt, forutsetter dette en aktiv, målrettet og ærlig kommunikasjon utad.

– For å skape en best mulig forståelse i befolkningen om at den må bidra aktivt til sin egen beredskap, forutsetter dette at vi blant annet informerer åpent og ærlig om dagens svært sammensatte trusselbilde. Med andre ord konsekvensene for den enkelte og hvordan vi som både samfunn og enkeltpersoner håndterer dette, poengterer Mariann Svanes.

FOTO: Ola K. Christensen

Som sjef for Rogaland sivilforsvarsdistrikt står kommunikasjon høyt oppe på jobbagendaen til Mariann Svanes som et ledd i å styrke praktiske forberedelser, men ikke minst den psykologiske forsvarsberedskapen i et fylke med ca. 500 000 innbyggere i 23 kommuner.

Distriktet har sin base i Sandnes, der hun leder sin stab med 10 medarbeidere.

Beskytte sivilbefolkningen

I krig skal Siviltforsvaret bidra til å ivareta befolkningens fysiske behov for beskyttelse i form av varsling, evakuering og tilfluktssteder. Videre bidra til brannbekjempelse og redning, medisinsk hjelp (helsetjenester) eller støtte ved radioaktiv eller kjemisk forurensning.

Ved hendelser i fredstid som større ulykker og naturkatastrofer er den nasjonale styrken på ca. 8 000 tjenesteppliktige kvinner og menn trent og utstyrt for å støtte politi, brannvesen, helse og andre beredskapsaktører.

Etaten er underlagt Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB).

Utvikle motstandskraft

Det er altså ingen overdrivelse å hevde at den sykepleierutdannede

Ungdomstrinnene med eget opplegg i beredskapsuka

Denne uka har elevene på ungdomstrinnene i Eigersund fått besøk av Siviltforsvaret og fått høre om hvordan en best mulig kan være forberedt på kriser i samfunnet.

FAKSIMILE: Eigersund kommune 04.11.2022

eigersunderen, som før hun overtok sjefsstolen i 2013 var avdelingsleder ved Stavanger universitetssykehus, er særdeles opptatt av den mentale biten av egenberedskapen.

Eller som hun uttrykker det: – At vi som samfunn og som innbyggere har tenkt gjennom hva som kan ram-

me oss, på hvilken måte og hvordan vi forbereder oss for å kunne stå mest mulig støtt i hendelsen.

– Vi er alle kjent med naturhendelser som eksempelvis flom, skred og tørke, men også hybride hendelser er jo en del av trusselbildet, der aktører benytter ulike virkemidler for å

« For å ha god motstandsdyktighet må alle deler av totalforsvaret fungere. Også den psykologiske forsvarsberedskapen hos sivilbefolkningen. »

skape uro, splid og destabilisering i vårt samfunn; det gjelder derfor å være observant og bevisst og bidra til et robust og motstandsdyktig sivilsamfunn som står sterkt og stødig i ulike type hendelser. Men dette må vi altså kommunisere åpent og ærlig, slik at befolkningen har kunnskap om hva som kan ramme dem.

Skoleelever

Også overfor skoleelever, for ifølge Mariann Svanes er det viktig å nå det brede lag av befolkningen, og de yngre er intet unntak. Derfor fikk ca. 3 500 elever i ungdomsskoler i Rogaland besøk av Sivilforsvaret under DSBs egenberedskapsuke i oktober/november 2022, der sam-

funnssikkerhet og beredskap stod på timeplanen.

«Hvis strømmen blir borte eller du blir isolert av været i flere dager, bør du være rustet til å klare deg selv i minst tre døgn», var noe av budskapet i klasserommene fra de «blåkleddede».

I ettertid har DSB endret egenbe-

Mariann Svanes har vært sjef for Rogaland sivilforsvarsdistrikt siden 2013. En av hennes prioriterte oppgaver er å kommunisere om hvilke hendelser samfunnet står overfor og Sivilforsvarets rolle i å både forebygge samt håndtere disse. Her fra Oslo Militære Samfund og årets totalforsvarskonferanse 22. april i regi av Norsk TotalforsvarsForum (NTF).

FOTO: Ola K. Christensen

« Vi kan få en tillitsutfordring, når kravene vi kommuniserer til egenberedskap i liten grad samsvarer med det behovet som vil kunne oppstå om vi skulle oppleve en invasjon av landet vårt. Selv om egenberedskapsevnen har økt i sivilsamfunnet, er befolkningen ikke godt nok forberedt for krig. Vi må derfor kommunisere trusselbilde, og ikke minst krav og forventninger til befolkningen enda tydeligere i årene som kommer.»

Mariann Svanes: «Norges befolkning er ikke forberedt på krig». Forsvarets høyskole/studiet Totalforsvar, samfunnssikkerhet og samordning

redskapsrådene, og anbefalingen er at man må klare seg selv i minst en uke.

Dialog

– Veldig positivt å få innpass på skolene. Min erfaring er at det vi informerte om og snakket om gjennom spørsmål og svar gav elevene nyttig kunnskap og gjorde dem tryggere, er distriktssjefens oppsummering og legger til at også kildekritikk var ett av flere berørte tema overfor ungdommen som en del av den mentale beredskapen.

– La meg føye til at selv om vi i Siviltforsvaret føler et sterkt eierskap

til DSBs årlige egenberedskapsuke, er engasjementet og entusiasmen til denne årlige kampanjen sterk hos statsforvalter, i fylkeskommunen, i kommuner, hos frivillige organisasjoner og andre. Og det gjelder ikke bare denne kampanjen, men vel så mye i det daglige og i ulike fora som tar opp samfunnssikkerhet og beredskap.

Og innad

Mariann Svanes minner samtidig også om nødvendigheten av å kommunisere innad overfor egne ansatte i etater som inngår i «beredskapsfamilien».

– Å stille noen spørsmål internt

kan være på sin plass: hvordan har du som ansatt eller frivillig tenkt at din familie skal kunne fungere hjemme ved en hendelse når du selv eller i enkelte tilfeller begge foreldrene må være på jobb over tid for å håndtere en hendelse; har du da sikret dine egne slik at det blir lettere for deg å være borte fra hjemmet?

– For å si det sånn: praktiske forberedelser og psykologisk forsvarsberedskap gjelder vel så mye oss og våre egne, fremhever sjefen for Rogaland sivilforsvarsdistrikt Mariann Svanes.

ØKE HVERANDRES KOMPETANSE

«Beredskap handler om å kjenne til hverandres ressurser og vite hva en har å spille på. Det handler om koordinering av tiltak, forebygging og forberedelse for neste krise/hendelse. At vi møtes i disse beredskapsrådene gjør at vi bygger relasjoner, som igjen gjerne gjør det lettere å ta kontakt ved behov. I tillegg kan vi i beredskapsrådet bidra til å øke hverandres kompetanse, noe som fører til bedre total beredskap lokalt.»

Mariann Svanes / Forsvarsnett 15.10.21: «Ressursene som må finne hverandre» (artikkel om beredskapsrådet i Eigersund kommune)

Totalforsvaret forutsetter

en befolkning som kan samarbeide

ILLUSTRASJONSFOTO: Oliver Stene Johansen

« Forskning fra flere land viser at sosiale medier i økende grad erstatter reelle mellommenneskelige relasjoner. »

Debatten om beredskap i sivilsamfunnet går friskt og i mange kanaler. Det er vel og bra og definitivt på høy tid. Praktiske råd og konkret informasjon er viktig, men nå må vi rette mer oppmerksomhet mot den mest grunnleggende utfordringen – den menneskelige faktor.

Av: seniorforsker Bjørn P. Kaltenborn / Norsk institutt for naturforskning (NINA)

Totalforsvaret skal vekkes til live igjen og på sikt utgjøre en vesentlig brikke i fremtidig krisehåndtering. Så langt har det offentlige ordskiftet stort sett dreid seg om praktiske råd og tiltak for å vekke folks interesse og bevissthet rundt egen rolle, sår-

barheter og det faktum at krig faktisk kan hjemsøke Norge igjen. Det er mye som tyder på at dette trengs, for det er langt fra alle som har ekstra mat og vann og andre hjelpemidler hjemme til å greie seg noen dager dersom sentrale samfunns-

funksjoner stopper opp. Vi mangler god oversikt, men det er også all grunn til å anta at en stor del av befolkningen ikke har tenkt særlig mye over hva man kan og bør gjøre helt konkret dersom virkelige kriser oppstår.

Praktiske råd og egne beredskapslagre er nødvendige og vel og bra, men hva med folks sosiale, psykologiske og praktiske fungering i dagens moderne og digitaliserte samfunn? Jeg vil påstå at en av totalforsvarets største utfordringer ikke dreier seg om praktiske råd og konkret informasjon, men snarere om mangelen på reell kontakt og samhandling som råder i store deler av samfunnet. Men faktum er at framtidens totalforsvar vil være helt avhengig av en befolkning med relasjonskompetanse, altså evnen til å bli kjent med hverandre, samarbeide og løse krevende oppgaver.

Jeg har tidligere hevdet at nordmenns relativt høye tillit til offentlige institusjoner (i hvert fall sammenlignet med mange andre land) kan være en utfordring for totalforsvaret etter som dette kan bli en sovepute for å unngå å ta personlig ansvar for egen sikkerhet. Jeg er like bekymret for at en befolkning som bruker store deler av sin tid i den digitale verden og spesielt på sosiale medier gradvis mister kontakten med hverandre og dermed tilliten til hverandre, skulle virkelig alvor innhente oss.

Forskning fra flere land viser at sosiale medier i økende grad erstatter reelle mellommenneskelige relasjoner. Ekte, fysiske møter hvor man samhandler, blir kjent med hverandre, tar ansvar, løser konflikter, modererer ulikheter og lærer kodene for akseptabel oppførsel er avgjørende for å bygge opp tillit på et samfunnsnivå.

På nettet er man 'alle steder og ingen steder' hele tiden og kan komme unna med det meste uten å stå til ansvar for det. Banebrytende forskning viser at det er kausale sammenhenger mellom den vold-

somme økningen i bruk av smarttelefoner og andre digitale plattformer de siste 10-15 årene og en drastisk økning i depresjoner, angst, ensomhet og selvmord spesielt blant unge. Forskningen viser dessuten at sosiale medier fører til avhengighet, søvnvansker, mangel på utvikling av praktiske ferdigheter og en oppløsning av sosiale normer og ansvarfølelse. Vi har ikke like gode data for voksne som unge, men det er mange indikasjoner på at også voksne sliter med uro, avhengighet og konsentrasjonsvansker når stadig mer av livet flyttes fra det virkelige liv til den digitale sfæren.

Hvorfor er sosiale medier en utfordring og kanskje en trussel for totalforsvaret? Sentralt i totalforsvarstanken er at folk skal kunne komme sammen og hjelpe hverandre i en krisesituasjon. Da må folk kjenne sine naboer og vite hvilke ressurser de besitter. Det er så sin sak at kun en liten del av befolkningen kan fyre opp et bål, ta ut en kompasskurs, utøve førstehjelp, lage mat med enkle midler, reparere teknisk utstyr og den slags praktiske oppgaver. Vel så viktig er at den sivile delen av totalforsvaret må bygge på en nettverkstankegang hvor nabolag kjenner hverandre og vet hvem som besitter ulike typer utstyr, kompetanse, transportmidler, kapasitet til å huse andre osv. Og da må folk omgås og kjenne hverandre. Trygge sosiale relasjoner oppstår ikke spontant.

Selvfølgelig har også internett en viktig funksjon i totalforsvaret. Nettet er uvurderlig for mange arbeidsoppgaver, informasjonsinnhenting og nødvendig kommunikasjon. Men når en stor del av befolkningen bruker en anselig mengde timer hver dag på hjernedød aktivitet på sosia-

BJØRN P. KALTENBORN

- Seniorforsker ved Norsk institutt for naturforskning (NINA), utdannet geograf og samfunnsviter, hovedfokus på sikkerhetspolitiske og strategiske perspektiv i anvendt miljøforskning.
- Tidligere ansatt i Forsvaret (Forsvarets sanitet) og arbeidet med medisinsk styrkebeskyttelse og analyser av forhold som påvirker samfunnsikkerhet.

le medier, presumptivt for underholdning, tidtrøyte og ikke-fysisk kontaktsøking, så har dette alvorlige sosiale og psykologiske konsekvenser. Dessuten binder det opp en masse tid som kunne vært nytt til å utvikle sunne og ekte relasjoner og ikke minst praktiske ferdigheter.

I ett av verdens rikeste og fredeligste land er vi i ferd med å få en befolkning som i økende grad preges av uhelse, mangel på praktiske ferdigheter og som lever ut mye av livet på internett. Det er dårlig beredskap hvis det «brenner på dass» og vi trenger nettverk av folk som kjenner hverandre, stoler på hverandre og er forberedt på å løse vanskelige oppgaver med knappe ressurser.

Sosiale mediers infiltrering av nær sagt alle samfunnsområder og folks liv er en farlig avsporing fra den sivile kompetansen vi faktisk trenger å bygge opp i beredskapssystemet. Spørsmålet er om totalforsvarsapparatet er beredt til å stikke hodet inn i det vepsebolet det er å prøve å påvirke denne utviklingen.

– Må etablere en god sikkerhetskultur

NorSIS har produsert en helt ny serie med videopodcaster. En av gjestene er Tom Sørli, som er daglig leder i rørleggerfirmaet Knut Malmberg AS. For ett år siden ble virksomheten rammet, fordi deres IT-leverandør ble utsatt for et løsepengeangrep. Det førte til at de mistet tilgang til alle sine systemer, som igjen gjorde at de tapte millioner og måtte sende permitteringsvarsel til alle 35 ansatte.

FOTO: NorSIS

- En god sikkerhetskultur må bygges på samme måte som en god bedriftskultur. Hvordan står det til med vaner, holdninger, kunnskap og adferd på det digitale området med tanke på å sikre disse verdiene?

Spørsmålet stilles av Eivind Reiner-Holm, som er daglig leder av Norsk senter for informasjonssikring (NorSIS) på Gjøvik og underlagt Nasjonal sikkerhetsmyndighet (NSM).

For 14. gang markerer NorSIS den årlige sikkerhetsmåned i Norge, og kampanjen er en del av EUs årlige europeiske sikkerhetsmåned og ledet av det europeiske byrået for nett- og informasjonssikring.

Refleksjon

Årets tema er «Våre digitale verdier». For å kunne beskytte dem, må de først identifiseres; kort og godt forstå hva de er. Og snakkes om innad i bedriften, som et høyst na-

turlig samtaleemne og en aktiv bevisstgjøring. For det kan koste deg dyrt både som enkeltperson og som bedrift, om du slurver med sikkerheten.

På sin hjemmeside skriver NorSIS blant annet: «Aldri før har vi lagret så store deler av våre personlige og profesjonelle liv digitalt. Bilder, minner, dokumenter, og forretningsinformasjon – alt dette er en del av vårt digitale fotavtrykk. Men tar vi oss tid til å reflektere over verdien av alt dette digitale innholdet og sikkerheten som omgir det? Hva slags risiko utgjør det at vi ikke er klar over hva slags verdier vi er i besittelse av, og hva slags konsekvenser kan tap av disse verdiene medføre?»

- Den årlige sikkerhetsmåned er en ypperlig anledning til å skape engasjement og bevisstgjøring for digital sikkerhet, der vi presenterer et årlig tema som vi ønsker at bedrifter – store som små – jobber med internt, fremhever daglig leder av NorSIS Eivind Reiner-Holm.

FOTO: Ola K. Christensen

« Foredragsdugnaden er et populært tiltak for å fremme digital sikkerhet og kompetanse, der eksperter «gir bort» sine kunnskaper gratis.»

« Enkelte sammenlikner det å forebygge sikkerhet på lik linje med en forsikring; som en unødvendig utgift. Men det kan koste deg dyrt om du ikke gjør det! »

Lammet virksomheten

Flere bedrifter har smertelig fått erfare konsekvensene ved tap av de digitale verdiene, fordi PC-skjermen går «i svart» og lammer virksomheten, ettersom tilgangen til alle systemene forsvinner; når arbeidsordrer, kunderegister, fakturerings-systemer, dokumentasjon på utførte jobber og muligheten til å levere anbud blir borte.

NorSIS bruker rørleggerbedriften Knut Malmberg A/S på Gjøvik som eksempel på hva en bedrift kan oppleve, da den i fjor mistet sine digitale verdier, fordi it-leverandøren deres ble cyber-angrepet. Alt av data forsvant, og virksomheten ble lammet i noen uker.

Fakta

FIRE TEMAUKER

For å belyse årets hovedtema «Våre digitale verdier» er oktober inndelt i fire temauger:

- Hva er digitale verdier?
- Når digitale verdier går tapt
- Beskytt dine digitale verdier
- Vårt felles ansvar

Hvert tema presenteres i en episode i NorSIS` nye videopodcast-serie med Håkon Haugsbø som programleder og med eksperter i studio. Videopodcasten fokuserer på hvordan bedrifter kan identifisere, beskytte og ivareta sine digitale verdier på en best mulig måte.

– Still deg eksempelvis følgende to spørsmål: forsvinner alt innholdet på mobilen din for godt om du mister den? Hvilke konsekvenser får dette for din bedrift hvis tilgangen til alle de lagrede dataene forsvinner? FOTO: Ola K. Christensen

Samfunnsansvar

I den nye videopodcast-serien til NorSIS forteller bedriftseieren om selve hendelsen, noe Reiner-Holm er imponert over. – Det er prisverdig av bedriften å fortelle sin historie. Eieren føler kort og godt et samfunnsansvar og håper å gjøre oss mer bevisst ved åpent å dele denne kunnskapen om hva som burde ha blitt gjort i forkant. Vide-

re hva små og mellomstore bedrifter bør gjøre for å hindre noe tilsvarende og dermed forebygge uante konsekvenser, poengterer NorSIS-lederen.

– Mitt råd er derfor følgende: Still spørsmål og ikke minst krav til din it-leverandør: «hvordan håndterer du sikkerheten for meg og hvordan er mine systemer beskyttet», oppfordrer Eivind Reiner-Holm.

Nordmenn og digital sikkerhetskultur 2024

(noen utdrag fra rapporten)

Digitale verdier har både affeksjonsverdi og økonomisk verdi for oss. Derfor er det interessant å se hvilken verdi nordmenn ser i digitale verdier.

66 % av alle nordmenn anser digitale verdier som like verdifulle som fysiske verdier. Samtidig viser undersøkelsen at 31 % ikke tror at deres digitale eiendeler har en økonomisk verdi, og at 45 % av de spurte tror ikke at deres digitale verdier er av interesse for andre.

Når det kommer til sikkerheten rundt digitale verdier, uttrykker halvparten av de spurte at de er bekymret for sikkerheten til sine digitale verdier. Omtrent åtte av ti mener at de selv er ansvarlig for å beskytte sine digitale verdier mot tyveri og tap. Under halvparten av respondentene oppgir at de tar regelmessig sikkerhetskopi av sine digitale verdier.

Holdninger

88 % av nordmenn oppgir at de er positive til å ta i bruk ny teknologi.

På landsbasis oppgir omtrent tre

av ti nordmenn at de kan mer om digital sikkerhet enn resten av befolkningen. Halvparten av befolkningen oppgir at de kan omtrent det samme som gjennomsnittet. Det ser ut til å være en sammenheng mellom interesse for digital sikkerhet og kunnskapsnivå.

I 2024 ser vi en signifikant økning i antallet nordmenn som mener at digital sikkerhet er like viktig hjemme som på skole eller jobb, fra 70 % i 2023 til 81 % i 2024. Blant yrkesaktive personer er det 79 % som mener at arbeidsplassen deres har regler for digital sikkerhet.

Bekymringer og risikooppfattelse

Nordmenns bekymringsnivå knyttet til uønskede hendelser på nett har økt fra år til år, og vi er mer bekymret i 2024 enn noen gang tidligere. Kvinner bekymrer seg jevnt over

mer enn menn.

Noen av de største bekymringene er at noen andre skal misbruke våre bank- eller kredittkort, at virksomheter skal samle inn for mye informasjon om oss, at vi skal få virus på våre digitale enheter, eller at noen skal utgi seg for å være oss på internett.

Åtte av ti nordmenn er helt eller delvis enig i at kunstig intelligens gjør dem ekstra utsatt for svindel-forsøk. Omtrent seks av ti nordmenn sier at de har latt være å bruke tjenester på internett som en følge av at de er redd for å bli utsatt for noe kriminelt eller ubehagelig.

77 % av nordmenn mener at den største risikoen på nett er at noen andre skal gjøre noe mot dem, mot 19 % som er redd for at de selv skal gjøre noe feil.

KILDE: <https://norsis.no/sikkerhetskultur2024/>

– Må styrke Norges evne til

Det å sikre befolkningen en robust mat- og vannforsyning er ett av NATOs totalt syv forpliktende krav til sine medlemsland.

– At Norge er det landet i verden med lavest selvforsyning med mat harmonerer derfor dårlig med alliansens krav.

Siviløkonom og samfunnsdebattant Anders Nordstad, som tidligere i år ble tildelt Norsk TotalforsvarsForums beredskapspris for 2023 innen sivil sektor, mener denne lave selvforsyningen kort og godt svekker vår nasjonale egenberedskap – særlig i en usikker verden preget av raske og uforutsigbare endringer med globale konsekvenser.

Sårbart

60-åringen poengterer at uten mat vi produserer selv, har landet ingen beredskap og er derfor helt avhengig av andre. – Norge vil selvsagt aldri bli helt selvforsynt, ettersom landet geografisk og klimatisk ligger der det ligger. Dessuten er vi en handelsnasjon og det skal vi fortsette med, for det gir oss nemlig velferdsgevinster. Men å importere mat som vi faktisk kan produsere bedre selv gir virkelig ingen mening og gir oss tap av velferd og bidrar samtidig til å gjøre oss mer sårbare; også når det gjelder avgjørende og stedegen kunnskap om matproduksjon.

Nasjonal avhengighet

Totalberedskapskommisjonen tok blant annet opp behovet for forsyningsberedskap og matberedskap i sin rapport: «Norsk matproduksjon er viktig for samfunnssikkerhet og

Styreleder Kåre-Ludwig Jørgensen i Norsk TotalforsvarsForum (NTF) tildelte beredskapsprisen for 2023 innen sivil sektor til Anders Nordstad i Oslo Militære Samfund 22. april i år under NTFs årlige totalforsvarskonferanse.

FOTO: Ola K. Christensen

beredskap. Samtidig er Norge avhengig av å importere mat og fôrvarer. Men vi kan ikke lenger være sikre på at de internasjonale forsyningskjedene alltid vil være velfun-

gerende. Det er derfor nødvendig å styrke vår selvforsyningsevne, forstått som evne til å dekke matvarebehovet med innenlandsk produksjon og norske råvarer.

selvforsyning

– Norge er helt prisgitt at andre produserer maten for oss. At vi importerer mat som landet faktisk kan produsere selv er lite klokt, for vi har både den matjorda og den kunnskapen som skal til. Dette velger nasjonen altså ikke å utnytte, mener Anders Nordstad. FOTO: Ola K. Christensen

Det er også behov for økt kunnskap om konsekvensene for norsk matsikkerhet av svikt i matproduksjonen i andre land.»

Årelangt engasjement

I sin begrunnelse for pristildelingen vektla juryen blant annet at Anders Nordstad har engasjert seg over flere år: «Gjennom foredrag rundt om i landet driver kandidaten opplysningsarbeid og informerer om viktigheten av å opprettholde egen produksjonskapasitet, ha sikre forsyningslinjer samt tilrettelegging for en god og bærekraftig matproduksjon og -distribusjon her i landet. Det er meget god oppslutning om disse arrangementene, noe som

ANDERS NORDSTAD

- Siviløkonom fra Universitet Mannheim
- Råvarehandel og risk management (Orkla, Lantmännen, Agravis Raiffeisen)
- Profesjonell fotballspiller
- Generalsekretær i Norsk Bonde- og Småbrukarlag (2020-21)
- Samfunnsdebattant, foredragsholder, mytekverker og forfatter

juryen tar som tegn på at tematikken engasjerer befolkningen.

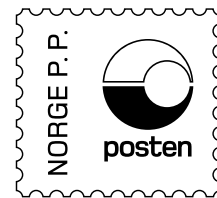
Kandidaten har meget god kjennskap til tematikken gjennom sin tidligere erfaring som både råvaretrader og generalsekretær for Norsk Bonde- og Småbrukarlag.»

Fortsatt påpeke

– Det er mulig at sammenhengen mellom matproduksjonen vår og vår beredskapsevne er så åpenbar at

den tidvis blir oversett. Jeg vet ikke, men jeg har tenkt å fortsette å påpeke den, for faktum er at vi har verdens laveste selvforsyning med mat. Det er ikke noe å være stolt av, og det kan jo virke som politikken ikke har tenkt å endre noe særlig på det; faglige råd til tross, sa Anders Nordstad i Oslo Militære Samfund 22. april i år, da han mottok prisen under Norsk TotalforsvarsForums årlige totalforsvarskonferanse.

« Jeg mener at Norge som nasjon forplikter seg til å sørge for at vi utnytter ressursene våre langt bedre. For meg handler det om hvor mye av matjorda vi faktisk utnytter og omdanner til mat for oss som bor her. Dermed tar vi samtidig bedre vare på denne viktige kunnskapen i tillegg til å styrke egenberedskapen. Og når det gjelder matproduksjon har Norge mange fordeler i form av ren luft, rent vann, ren jord og ren energi.»

« Gjennom kunnskapsbygging og kompetanseutveksling ønsker Faktisk.no å være et åpent laboratorium for kildebevissthet og kritisk mediebruk i Norge. »

Ansvarlig redaktør/administrerende direktør Stian Eisenträger i Faktisk.no AS under «Sårbarhetskonferansen» i Oslo 24. september 2024. FOTO: Ola K. Christensen

Faktasjekker Norge

Faktisk.no AS er en ideell organisasjon og uavhengig redaksjon for faktasjekk av samfunnsdebatten og det offentlige ordskiftet i Norge.

Vi ønsker å bidra til en åpen, inkluderende og faktabasert offentlig samtale. Ved å gjennomgå grunnlaget til aktuelle påstander som påvirker vår oppfatning av virkeligheten, jobber vi for et faktabasert ordskifte og en konstruktiv samfunnsdebatt.

Faktisk.no skal også avdekke og forhindre spredningen av oppdiktede meldinger som utgir seg for å være ekte nyheter.

Gjennom kunnskapsbygging og kompetanseutveksling ønsker Faktisk.no å være et åpent laboratorium for kildebevissthet og kritisk mediebruk i Norge.

Faktisk.no AS er eid av VG, Dagbladet, NRK, TV 2, Polaris Media og Amedia.

Våre vedtekter pålegger oss å jobbe etter de sentrale, selvpålagte etiske retningslinjene for norsk presse, nedfelt i Vær Varsom-plakaten.

Les mer: <https://www.faktisk.no/om-oss>